İPM–MERCATOR POLİTİKA NOTU

Mart 2026

TÜRKİYE'DE TEK KULLANIMLIK PLASTİKLERİN YÖNETİMİ

Sedat Gündoğdu

İPM | İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ

Plastik kirliliği, bugün yalnızca bertaraf kapasitesiyle çözülebilecek klasik bir atık yönetimi meselesi olmaktan çıkmış; üretim-tüketim kalıpları, kaynak verimliliği, denizel çevre, insan sağlığı, belediye maliyetleri ve döngüsel ekonomi politikalarıyla doğrudan ilişkili çok katmanlı bir yönetişim meselesine dönüşmüştür. Küresel plastik üretimi 2000'de 234 milyon tondan 2026'da yaklaşık 460 milyon tona çıkmış,[1] plastik atık miktarı da aynı dönemde aynı oranda yükselmiştir.[2] Bu atığın yalnızca %9'u fiilen geri dönüştürülmüş; geri kalanın önemli bir bölümü yakılmış, düzenli depolanmış ya da kontrolsüz biçimde çevreye sızmıştır.[3] Ayrıca 2019'da 22 milyon ton plastik materyalin çevreye sızdığı ve bunun önemli bölümünün yetersiz toplama ve yönetim sistemlerinden kaynaklandığını göstermektedir.[4] Bu durum da mevcut teknolojiler ve politika araçlarıyla daha iddialı bir dönüşüm gerçekleştirilmesi halinde plastik kirliliğinin 2040'a kadar kayda değer oranda azaltılabileceğine işaret etmektedir.[1]

Bu çerçevede plastik kirliliğinin temel yapısal sorunu, sistemin atık oluştuktan sonra müdahale etmeye çalışmasıdır.[5] Oysa özellikle kısa ömürlü, düşük ekonomik değerli, dağınık ve kirlenmeye açık plastik ürünlerde sorun atık aşamasında değil, esasen ürün tasarımı ve piyasaya arz aşamasında başlamaktadır. Bu nedenle güncel politika eğilimi yalnızca geri dönüşüm kapasitesini artırmak değil; önleme, azaltım, yeniden kullanım, yeniden dolum, üretici sorumluluğu ve tasarım yükümlülükleri üzerinden sistemik bir müdahale kurmaktır. Dolayısıyla hükümetlerin, işletmelerin, sivil toplumun, akademinin ve kullanıcıların tek kullanımlık plastik üretim ve tüketimini sınırlamak için birlikte hareket etmesi zaruridir.

Tek kullanımlık plastikler, plastik kirliliğinin en görünür ve yönetişim açısından en müdahale edilebilir bileşenlerinden biridir. Bunun nedeni, bu ürünlerin çoğunlukla birkaç dakikalık veya birkaç saatlik kullanım ömrüne karşılık yüzlerce yıl çevresel kalıcılık yaratmaları, toplama-ayırma sistemlerinde düşük ekonomik değer taşımaları ve özellikle kamusal alanlar, kıyılar, turizm bölgeleri ve hizmet sektöründe gelişigüzel çevreye bırakılma eğilimlerinin yüksek olmasıdır. Tek kullanımlık plastikler, toplam plastik üretiminin yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır.[6] Deniz çöplerinin %80-85'ini plastikler oluştururken, bu miktarın yarısı tek kullanımlık ürünlerden gelmektedir.[7] Tek kullanımlık plastiklerin geri dönüşümü teknik ve ekonomik olarak zordur; bu nedenle tek kullanımlık plastiklerin yasaklanması veya azaltılması, klasik anlamda yalnızca "bir ürün yasağı" değil, atık sistemine giren düşük değerli ve yüksek yayılım potansiyelli akışın kaynağında azaltılması anlamına gelir. Atık yönetimini rahatlatmasının nedeni tam da budur: yerel yönetimlerin toplama ve temizlik yükü azalır, çöp niteliğindeki dağınık atık akışı düşer, geri dönüşüm sistemine teknik olarak sorunlu malzemelerin girişi sınırlanır ve yeniden kullanım ekonomisi için alan açılır. Bu yaklaşımla tek kullanımlık plastiklere ilişkin düzenlemeleri, atık yönetimi mevzuatının "uç noktadaki müdahalesi" değil, atık oluşumunu baştan baskılayan önleyici çevre hukuku aracı olarak nitelemek mümkündür.

Tek kullanımlık plastiklerin yönetimine dair küresel eğilim açık biçimde daha sıkı düzenlemelere doğru evrilmektedir. Artık çok sayıda ülke yalnızca plastik poşetlere değil; pipet, çatal-bıçak, tabak, karıştırıcı, polistiren gıda kapları, servis ekipmanları ve bazı ambalaj formatlarına yönelik yasaklar, kısıtlamalar, ücretlendirme sistemleri ve yeniden kullanım zorunluluklar geliştirmektedir. Tek kullanımlık plastik düzenlemeleri, bölgesel düzeyde büyük farklılıklar içerse de ana yönelimin yasak, azaltım hedefi, depozito/geri alma ve üretici sorumluluğu kombinasyonuna kaymaktadır. 2025 itibarıyla birçok ülkede tek kullanımlık plastikler

için yeni yasakların, yeniden kullanım yükümlülüklerinin ve ambalaj odaklı kısıtlamaların hızlandığını söylemek mümkündür[8, 9] (Şekil 1).

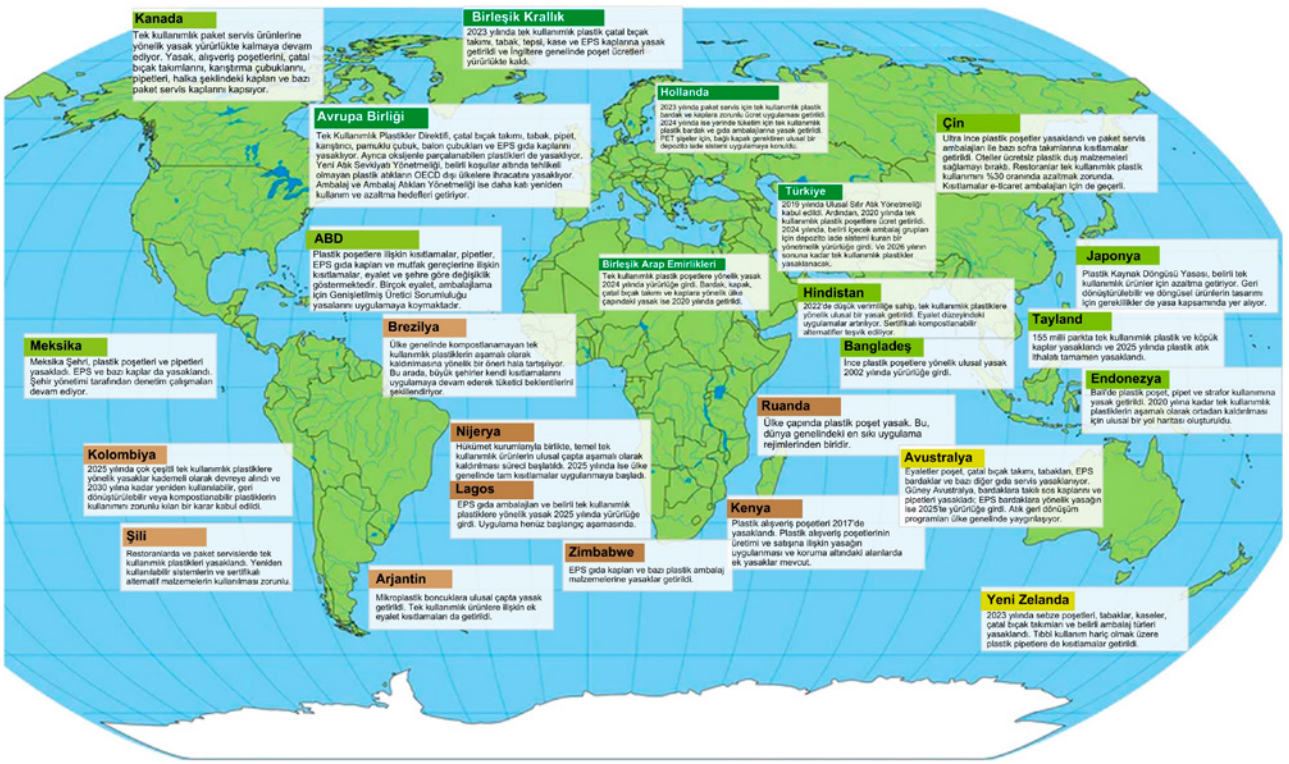
Küresel olarak dikkat çeken ortak eğilimler şunlardır:

- en önce ince poşetler, pipetler, çatal-bıçak, tabaklar ve EPS gıda kapları hedef alınmaktadır;
- ikinci aşamada paket servis ve otel, restoran ve kafeterya (HOREKA) sektörü için yeniden kullanılabilir sistemler gündeme gelmektedir;
- üçüncü aşamada ise Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu (GÜS), ürün tasarımı ve veri raporlama devreye sokulmaktadır.

Küresel örneklerden Çin, Hindistan, Kanada ve Meksika gibi ülkelerde bu kademeli yaklaşım farklı kombinasyonlara sahiptir. Ancak Hollanda, Birleşik Krallık, Kolombiya, Şili, Yeni Zelanda ve çeşitli Asya ülkelerinde ise yeniden kullanım ve ambalaj azaltımı ekseni güçlenmektedir[9] (Şekil 1).

Küresel düzeyde henüz bağlayıcı bir plastik anlaşması tamamlanmış olmasa da birçok ülke kendi iç hukukunda tek kullanımlık plastikleri sınırlayan adımlar atmaya devam etmiştir. Bu durum, tek kullanımlık plastik düzenlemesinin artık uluslararası müzakere sonucunu bekleyen bir alan değil, ulusal düzeyde hızla olgunlaşan bir politika sahası olduğunu göstermektedir. Benzer bir eğilim Türkiye'de de gözlemlenmektedir.

Şekil 1. Tek Kullanımlık Plastiklere Yönelik Küresel Düzenlemeler ve Politika Araçları [8,9]

Türkiye'de tek kullanımlık plastikler bakımından politika zemini son dönemde belirgin biçimde dönüşmektedir. 2019 yılında Sıfır Atık Mevzuat Yönetmeliği[10] ile başlayan süreç, plastik poşetlerin ücretlendirilmesi[11], depozito iade sistemi düzenlemesi[12] ile devam etmiş ve 2025 yılında Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayınlanan Tek Kullanımlık Plastikler, Deniz Çöpleri ve Mikroplastikler Yol Haritası[13] ile kısmen de olsa kısa orta ve uzun vadeli bir plana oturtulmuştur. Buna göre kısa vadede tek kullanımlık plastiklere ilişkin mevzuat hazırlanmasını; belirli ürünlerin kısıtlanması veya yasaklanmasını; gıda ambalajları ve içecek kaplarında tüketim azaltımını; atık yönetim maliyetlerini de kapsayan ücrete dayalı GÜS planlarının hazırlanmasını; içecek kapları ve şişeleri için özel tasarım gerekliliklerini; HOREKA ve turizm sektörlerinde sürdürülebilir alternatifler ile yeniden kullanılabilir çözümlere öncelik verilmesini ve üretim-tüketim-atık-ithalat-ihracat verileri için dijital veri altyapısının kurulmasını öngörmektedir.

Türkiye'deki düzenlemeler çoğunlukla AB müktesebatının uyumlaştırılması ile yapıldığı için, AB'nin tek kullanımlık plastik politikasını incelemek faydalı olacaktır. AB, tek kullanımlık plastiklere dair 2019/904 sayılı Direktif üzerinden çok bileşenli bir yapı kurmuştur.[14] Bu yapı yalnızca bazı ürünleri yasaklamakla sınırlı değildir; tüketim azaltımı, tasarım gereklilikleri, işaretleme, GÜS, ayrı toplama ve raporlamayı birlikte düzenler. Direktifin amacı belirli plastik ürünlerin çevreye, özellikle sucul çevreye ve insan sağlığına etkisini önlemek ve azaltmak; aynı zamanda döngüsel ekonomiye geçişi teşvik etmektir. Direktif, tek kullanımlık plastik ürünleri ve okso-bozunur plastikleri kapsar; tek kullanımlık ürünü de aynı amaçla çoklu kullanım veya tekrar doldurulma için tasarlanmamış ürün olarak tanımlar. AB çerçevesinin güçlü yönü, normatif hedefin uygulama araçlarına dönüştürülmüş olmasıdır. Sistem; tüketimin azaltılması, kapakların şişeye bağlı olması gibi ürün tasarım şartları, tüketiciyi bilgilendiren işaretleme, üreticiler için atık yönetimi ve temizlik yükümlülükleri ve içecek şişelerinde ayrı toplama ile geri dönüştürülmüş içerik hedeflerini içerir. Plastik içecek şişeleri için 2025'te %77, 2029'da %90 ayrı toplama hedefi; PET şişelerde 2025'ten itibaren %25, tüm plastik içecek şişelerinde 2030'dan itibaren %30 geri dönüştürülmüş içerik şartı öngörülmektedir. Direktif ayrıca gıda kapları ve içecek bardakları için 2026'ya kadar 2022'ye kıyasla ölçülebilir nicel azaltım hedeflemiştir.[15] Dolayısıyla AB deneyiminin ana mesajı şudur: tek kullanımlık plastik düzenlemesi başarılı olacaksa yalnızca "yasak" üzerinden değil, ölçülebilir azaltım + GÜS + tasarım + ayrı toplama + veri raporlama + yeniden kullanım kombinasyonu üzerinden kurgulanmalıdır. Bu yaklaşım etkin ve kapsamlı bir atık yönetim yaklaşımının işaretidir. Benzer bir yaklaşımdan hareketle Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB), Türkiye'deki artık sorunun da önemli bir bileşeni olan tek kullanımlık plastiklere yönelik bir yönetmelik taslağı duyurmuştur.[16] Taslağın amacı olarak belirli tek kullanımlık plastik ürünlerin sıfır atık vizyonu kapsamında çevreye olan olumsuz etkilerini önlemeyi ve azaltmayı, ayrıca döngüsel ekonomiye geçişe katkı sunmayı hedeflemek merkeze alınmıştır. Kapsamı ise okso-bozunur plastik ürünler ile içecek bardakları, içecek şişeleri ve kapları, gıda kapları, tabaklar, pipetler, çatal-bıçak-kaşık, karıştırıcılar, EPS bazlı belirli ürünler, pamuklu çubuklar, hijyenik pedler, tamponlar, ıslak mendiller, balon çubukları, filtreli tütün ürünleri ve kargo poşetlerini içermektedir. AB müktesebatı ve Türkiye yönetmeliğinin karşılaştırmalı bir analizi Tablo 1'de görülebilir.

Tablo 1. AB Direktifi ve Türkiye Yönetmelik Taslağı Karşılaştırma Tablosu

Metrik / Düzenleme Alanı	AB 2019/904 Direktifi	Türkiye Yönetmelik Taslağı	Fark ve Kritik Notlar
Piyasaya Arz Yasağı	Var (Temmuz 2021 itibarıyla)	Var (1 Eylül 2026 itibarıyla)	Türkiye taslağı, AB ile benzer ürün listesini (pipet, çatal-bıçak, EPS kaplar vb.) yasaklamaktadır.
Ölçülebilir Tüketim Azaltımı	Var (2026'ya kadar 2022 baz yılına göre nicel azalma)	Yok (Sadece "azaltılması esastır" ilkesi)	Türkiye taslağında bağlayıcı bir baz yıl veya yüzde bazlı azaltım hedefi bulunmamaktadır.
Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu (GÜS)	Var (Mali ve operasyonel; temizlik ve atık maliyetlerini kapsar)	Kısıtlı (Sadece işaretleme ve farkındalık odaklı)	AB'de üreticiler çevre temizliği ve kamu toplama maliyetlerini de üstlenirken, Türkiye taslağında GÜS henüz bu mali boyutu içermemektedir.
Ayrı Toplama Hedefleri (PET Şişe)	Var (2025'te %77, 2029'da %90)	Taslakta Yok (2025 yılında yayınlanan yol yaritası'nda hedef olarak var)	Taslak metinde zorunlu ayrı toplama oranları yer almazken, üst politika belgelerinde (Yol Haritası) AB ile aynı hedeflere işaret edilmektedir.
Ürün Tasarımı (Bağlı Kapak)	Var (3 Temmuz 2024 itibarıyla)	Var (1 Ocak 2027 itibarıyla)	3 litreye kadar olan kaplarda kapakların gövdeye bağlı kalması her iki mevzuatta da zorunludur.
Geri Dönüştürülmüş İçerik	Var (2025'te %25, 2030'da %30 PET şişelerde)	Taslakta Yok (Strateji belgelerinde var)	AB'de üretim için zorunlu olan geri dönüştürülmüş plastik oranı Türkiye taslağında yoktur. Bu riskli bir durum olduğu için ihtiyatla yaklaşılmalıdır.
İşaretleme Gereklilikleri	Var (Pads, ıslak mendil, tütün, bardak)	Var (1 Ocak 2027 itibarıyla)	Ürün üzerinde "Plastik İçerir" görsel işaretlemesi her iki düzenlemede de mevcuttur.
Yıllık Veri Raporlama	Var (Zorunlu ve yıllık)	Yok (Altyapı kurulması planlanıyor)	AB'de her yıl piyasaya arz ve ayrı toplama verisi raporlanırken, Türkiye'de bu dijital altyapı Yol Haritası eylemidir.
Üretim Kısıtlaması	Yok (Odak piyasaya arz üzerindedir)	Yok (Odak piyasaya arz üzerindedir)	Her iki metin de "piyasaya arzı" yasaklar. Türkiye taslağına "iç piyasaya sürülmek üzere üretim kısıtı" eklenmelidir

Taslak uyarınca 1 Eylül 2026'dan itibaren okso-bozunur plastik ürünler ile çatal, bıçak, kaşık, yemek çubuğu, tabak, EPS'den yapılmış belirli gıda ve içecek kapları, tamamen plastikten mamul içecek bardakları, içecek karıştırıcıları, belirli tamamen plastik gıda kapları, bazı pamuklu çubuklar ve pipetler ile balon çubukları piyasaya arz edilemeyecektir. Aynı maddede biyobozunur, kompostlanabilir ve geri dönüştürülmüş plastikten imal edilen muadil ürünlerin de yasak kapsamına dahil olduğu açıkça belirtilmektedir.

Bir diğer hüküm ise kısmen plastikten mamul içecek bardakları, kısmen plastikten mamul gıda kapları, kargo poşetleri ile ıslak mendiller ve ıslak yüzey temizleme havluları bakımından tüketimin sürdürülebilir ve kalıcı şekilde azaltılmasını esas almaktadır. HOREKA sektöründe yeniden kullanılabilir bardak ve gıda kabı seçeneğinin öncelikli sunulması, paket servis dışındaki alanlarda çok kullanımlı seçeneklere öncelik verilmesi, müşterinin kendi termos/bardağını kullanabilmesi ve ıslak mendillerin ancak talep halinde verilmesi

önerisi yapılmaktadır. Bir başka hükümde ise 1 Ocak 2027'den itibaren üç litreye kadar plastik kapaklı tek kullanımlık plastik içecek kaplarının, kapakları kullanım süresince kaba bağlı kalacak şekilde piyasaya arz edilmesi şartı getirilmektedir.

Taslağın en güçlü tarafı, Türkiye'de ilk kez tek kullanımlık plastikleri müstakil ve sistematik bir düzenleme konusu haline getirmesidir. Amaç, kapsam ve yasaklı ürün listesi bakımından metin belirli bir normatif omurgaya sahiptir. Okso-bozunur plastiklerin açıkça kapsama alınması, EPS bazlı problemli ürünlerin yasak kapsamına dahil edilmesi ve "biyobozunur/kompostlanabilir" iddiasının otomatik muafiyet yaratmaması, çevresel etkinlik açısından isabetli bir tercihtir. Aynı şekilde kapakların kaba bağlı kalmasına ilişkin ürün gerekliliği, ürün tasarımına müdahale eden çağdaş çevre düzenlemesi mantığıyla uyumludur. İkinci güçlü yön, HOREKA sektörüne ilişkin azaltım mantığının metne girmiş olmasıdır. Her ne kadar bu düzenleme henüz çerçeve düzeyinde kalsa da, yeniden kullanılabilir seçeneklerin önceliklendirilmesi ve müşterinin kendi kabıyla hizmet alabilmesinin tanınması, mevzuatın yalnızca yasaklamaya dayanan değil, davranışsal ve operasyonel geçiş araçlarını da tanıyan bir karakter taşıdığını göstermektedir. Üçüncü olarak yol haritası ile yönetmelik taslağı arasında her ne kadar zamanlama açısından bazı uyumsuzluklar olsa da, genel yönelim bakımından bir uyum olmasıdır; bu da taslağın münferit bir metin değil, daha geniş bir plastik yönetişimi yaklaşımının parçası olarak okunabileceğini göstermektedir.

Taslağın en belirgin eksikliği, nicel azaltım hedeflerinin bulunmamasıdır. Madde 6 tüketimin azaltılmasını "esas" kabul etmekte, ancak baz yıl, oran, sektör bazlı yükümlülük, izleme göstergesi veya raporlama rejimi kurmamaktadır. Bu haliyle hüküm yön gösterici olmakla birlikte, uygulamada ölçülebilir bir performans standardı üretmeyebilir. Bu bağlamda 2026 sonunda HOREKA işletmelerinin %25'inde, 2027 sonunda %50'sinde, 2028 sonunda %100'ünde yeniden kullanım ve tekrar doldurulabilir sistemlerin kurulmasına yönelik kademeli hedefler konulması yönetmeliği hedefi olan ve ölçülebilir bir yönetmelik haline getirecektir. Bu öneri, azaltım maddesini uygulanabilir hale getirebilecek en kritik unsurlardan biridir.

İkinci eksiklik, üretim boyutunun açıkça düzenlenmemesidir. Tüketimin azaltılması ve piyasaya arzının kısıtlanması yaklaşımı tek başına bırakıldığında, sanki üretim devam edecek fakat kullanım sınırlanacakmış gibi bir algı doğurabilmektedir. İç piyasaya sürülmek üzere üretimin de azaltım ve kısıtlama mantığı içine açıkça dahil edilmesi, hem normun hedefini netleştirir hem de denetim zafiyetini azaltır. Bu husus özellikle regülasyon kaçağı riskini azaltmak açısından önemlidir.

Üçüncü eksiklik, GÜS'nun taslakta yeterince operasyonel kurulmamasıdır. Yol haritası ücrete dayalı GÜS planlarını açıkça anmasına rağmen yönetmelik taslak metninde üreticilere atık toplama, temizleme, veri raporlama, çevresel telafi ve yeniden kullanım sistemlerinin finansmanı gibi alanlarda somut bir mali/operasyonel yük zinciri henüz görünür değildir. Bu eksiklik giderilmediği sürece mevzuatın mali yükü fiilen belediyeler, işletmeler ve tüketiciler üzerinde kalabilir.

Dördüncü eksiklik, kapsam boşluklarıdır. Özellikle sonradan paketleme amacıyla kullanılan tamamen plastik (EPS dahil) gıda kapları ve tabldot yemek tabakları ile polistiren streç filmlerin kapsam dışında kalmasının yönetmeliğin etkisini sınırlayabilir. Perakende ve hizmet sektöründe özellikle et-süt ürünleri, pasta ve hazır gıda servisinde kullanılan bu formatlar pratikte önemli bir atık akışı oluşturduğundan, mevzuatın ürün kapsamı yaşamın gerçek akışıyla daha yakın hale getirilmelidir. Aynı biçimde karton görünümlü ancak

plastik film içeren bardak ve kapların açıkça isimlendirilmesi, tüketici algısındaki "plastik değilmiş" yanılgısını azaltacaktır.

Beşinci eksiklik, veri, izleme ve raporlama altyapısının taslağın içinde yeterince görünür olmamasıdır. Yol haritası, üretim, tüketim, atık oluşumu, ithalat ve ihracat için dijital veri toplama altyapısı kurulmasını öngörmektedir; ancak taslakta bu hedefin bağlayıcı karşılığı henüz net değildir. Veri olmadan azaltım hedefi, GÜS katkı payı, HOREKA performansı ve piyasa gözetimi etkin biçimde ölçülemez.

Taslak, doğru revizyonlarla önemli bir dönüşüm fırsatı sunmaktadır. Bu revizyonlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1 | Atık yönetiminde kaynağında önlemeyi güçlendirerek belediyelerin toplama ve temizlik yükünü azaltabilir.

2 | Yeniden kullanım, tekrar doldurma, depozito ve lojistik-yıkama altyapısı gibi yeni iş modelleri için piyasa oluşturabilir.

3 | HOREKA ve turizm sektöründe çevresel performansı yüksek hizmet standartları geliştirerek Türkiye'nin özellikle kıyı turizmi ve sıfır atık politikalarıyla uyumlu bir görünüm kazanmasına katkı sunabilir.

4 | Üretici sorumluluğu ve veri temelli izleme kurulursa, piyasa gözetimi güçlenir ve mevzuat yalnızca sembolik değil, yönlendirici bir ekonomik araç haline gelir.

Bu fırsatların önemli kısmı zaten yol haritasında işaret edilmiş durumdadır. Taslak mevcut haliyle bırakılırsa üç temel risk doğabilir. İlk risk, uygulama etkisinin sınırlı kalmasıdır; çünkü nicel hedef yoksa azaltım hükmü pratikte tavsiye niteliğine gerileyebilir. İkinci risk, sektörel uyumun gecikmesidir; özellikle HOREKA, paket servis ve kargo sektörleri için somut takvim kurulmadığında işletmeler geçişi erteleyebilir. Üçüncü risk, mali yükün kamuda kalmasıdır; GÜS mekanizması güçlü kurulmazsa temizlik ve atık yönetimi maliyeti esasen yerel yönetimler ile topluma yansır. Daha teknik bir risk ise, kapsam dışında bırakılan ürün gruplarının ikame yoluyla hızla yaygınlaşması ve düzenlemenin çevresel etkisini aşındırmasıdır. Bu risk, "karton görünümlü plastik kaplı" ürünlerde özellikle belirgindir.

Bu taslağın çevresel etkinliğini güçlendirmek için aşağıdaki revizyon eksenleri öne çıkmaktadır:

1 | Madde 6'ya nicel azaltım takvimi eklenmelidir. En azından HOREKA sektörü bakımından 2026 sonunda %25, 2027 sonunda %50, 2028 sonunda %100 kapsama oranı ile yeniden kullanım ve tekrar doldurulabilir sistemlere geçiş hedefi yazılmalıdır. Bu hedefler yıllık raporlama ile desteklenmelidir.

2 | Tüketimin azaltılması ibaresi "iç piyasaya sürülmek üzere üretimin ve tüketimin azaltılması" şeklinde genişletilmelidir. Bu değişiklik normun önleyici niteliğini güçlendirir.

3 | GÜS maddesi eklenmeli veya güçlendirilmelidir. Üreticiler; ayrı toplama, taşıma, işleme, çevresel temizleme, veri raporlama, tüketici bilgilendirmesi ve yeniden kullanım sistemlerinin kurulması için finansman sağlamakla yükümlü tutulmalıdır.

4 | Katkı payı eko-modüle edilmeli yani üreticilerin ödedikleri çevresel katkı ücretinin ürünün çevresel performansına göre farklılaştırılması gerekmektedir. Böylelikle yeniden kullanılabilir, tekrar doldurulabilir, daha çevre dostu ve daha az toksik içerikli ürünler daha düşük çevresel riski yüksek ürünler daha yüksek mali yük taşımalıdır. Bu öneri, hem AB yaklaşımıyla hem de yol haritasındaki ücrete dayalı

GÜS planları ile uyumludur.

5 | HOREKA için depozito ve yeniden kullanım sistemi metne açıkça yazılmalıdır. Yeniden kullanılabilir plastik olmayan bardak ve gıda kabı seçeneğinin müşteriye öncelikli sunulması; bunun da zorunlu depozito yönetim sistemiyle uyumlu biçimde kurulması hüküm haline getirilmelidir. Böylece taslak, yalnızca "azaltın" diyen değil, "nasıl azaltılacağını" da tarif eden bir mevzuata dönüşür.

6 | Kapsam genişletilerek sonradan paketlemede kullanılan EPS/PET/PE/PP kaplar, polistiren streç filmler, EPS tabldot yemek tabakları ile gıda paketleme kapları ve küçük hacimli problemli ambalaj formatları için ek yasak veya kısıtlama maddeleri değerlendirilebilir. Ayrıca 500 ml'den küçük plastik içecek ambalajlarına ve 7 oz'dan küçük plastik kaplı karton bardaklara da üretim kısıtlaması getirilmelidir.

7 | Veri altyapısı mevzuata bağlanmalı; üretici, ithalatçı ve büyük kullanıcıların yıllık olarak ürün bazında piyasaya arz, malzeme türü, kimyasal içerik, toplanan miktar, yeniden kullanım döngüsü ve finansal katkı verilerini bildirmesi zorunlu hale getirilmelidir. Bu olmadan ne azaltım hedefi ne GÜS ne de piyasa gözetimi etkin biçimde çalışır.

Türkiye'de plastik kirliliğiyle mücadele alanında son yıllarda geliştirilen politika araçları ve hazırlanan Tek Kullanımlık Plastikler Yönetmeliği, plastik yönetiminin yalnızca atık bertarafı ile sınırlı olmayan daha kapsamlı bir yönetişim alanı olarak ele alınmaya başlandığına işaret etmektedir. Ancak plastik kirliliğinin etkin biçimde azaltılabilmesi için düzenleyici yaklaşımın genel azaltım ilkeleriyle sınırlı kalmaması; üretim kısıtlamaları, ölçülebilir azaltım hedefleri, güçlü bir GÜS mekanizması, yeniden kullanım sistemleri, kapsamlı veri ve izleme altyapısı ile desteklenmesi gerekmektedir. Bunun yanında etkili bir çevre koruma yönetişimi ancak ve ancak bütüncül olarak gerçekleşecek bir dönüşümle mümkündür. Bu bütünsellik birbirinden bağımsız olarak düzenlenen yönetmeliklerle sağlanbilir değildir. Tek kullanımlık plastiklerin yönetimi yapılırken plastik ve tekstil atık ithalatının da yasaklanması, genel plastik üretiminin kademeli olarak azaltılması ve petrokimya yatırımları için verilen sübvansiyonların da kaldırılması ile mümkündür. Bu unsurların bütüncül bir plastik politikası çerçevesinde güçlendirilmesi, plastikleri yalnızca atık aşamasında yönetilen bir sorun olmaktan çıkararak üretim ve tüketim süreçlerinde kaynağında azaltmayı hedefleyen etkili bir politika aracına dönüştürecek ve Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçiş sürecini hızlandıracaktır.

Kaynakça

1 | PEW, 2025. Breaking the Plastic Wave 2025. An Assessment of the Global System and Strategies for Transformative Change. https://www.pew.org/en/research-and-analysis/reports/2025/12/breaking-the-plastic-wave-2025

2 | Zhao, X., & You, F. (2025). Decarbonizing energy: Plastic waste trade for zero waste 2040. Advances in Applied Energy, 17, 100216. https://doi.org/10.1016/j.adapen.2025.100216

3 | Geyer, R., Jambeck, J. R., & Law, K. L. (2017). Production, use, and fate of all plastics ever made. Science advances, 3(7), e1700782. https://doi.org/10.1126/sciadv.1700782

4 | Bruder, J., Cieplik, S. (2025). Plastics Leakage into the Environment. In: Orth, P., Bruder, J., Liman, U., Rink, M. (eds) Circular Economy of Plastics. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-78829-1_12

5 | Erdle, L. M., & Eriksen, M. (2023). Monitor compartments, mitigate sectors: a framework to deconstruct the complexity of plastic pollution. Marine Pollution Bulletin, 193, 115198. https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.115198

6 | Gündoğdu, S., Bour, A., Köşker, A. R., Walther, B. A., Napierska, D., Mihai, F. C., ... & Walker, T. R. (2024). Review of microplastics and chemical risk posed by plastic packaging on the marine environment to inform the Global Plastics Treaty. Science of the Total Environment, 946, 174000. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.174000

7 | Gündoğdu, S., & Cevik, C. (2019). Mediterranean dirty edge: High level of meso and macroplastics pollution on the Turkish coast. Environmental Pollution, 255, 113351. https://doi.org/10.1016/j.envpol.2019.113351

8 | UKHI, (2026). A Global Map of Single-Use Plastic Regulations: Navigating the Changing Landscape. https://ukhi.com/a-global-map-of-single-use-plastic-regulations/ Erişim Tarihi: 15.03.2026.

9 | Solinatra, (2026). Plastic Regulations Around the World: The Complete 2025 Global Overview. https://www.solinatra.com/news/plastic-regulations-around-the-world-the-complete-2025-global-overview. Erişim Tarihi: 15.03.2026

10 | ÇŞİDB, (2019). Sıfır Atık Yönetmeliği, Resmî Gazete Tarihi: 12.07.2019 Resmî Gazete Sayısı: 30829. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=32659&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

11 | ÇŞİDB, (2020). Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/usulesasplasposucr20201222-20201222135312.pdf

12 | ÇŞİDB, (2024). Zorunlu Depozito Yönetim Sistemi Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar. https://webdosya.csb.gov.tr/db/tuca/duyurular/zorunlu-depozito--8230-85934-20240311113934.pdf

13 | ÇŞİDB, (2025). Tek Kullanımlık Plastikler, Deniz Çöpleri ve Mikroplastikler Yol Haritası. https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/tekup_04062025-20250812100404.pdf

14 | Bokor, B., 2025. Legal analysis of the EU regulatory framework on circular economy and sustainability principles in plastic food packaging. Clean. Waste Syst. 12. https://doi.org/10.1016/j.clwas.2025.100412

15 | Hocherman, T., 2025. Time lags in environmental governance : Insights from the EU response to plastic pollution. University of Haifa.

16 | ÇŞİDB, (2026). Tek Kullanımlık Plastiklere İlişkin Yönetmelik Taslağı. https://cygm.csb.gov.tr/taslaklar-i-443. Erişim Tarihi: 15.03.2026.

İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi Hakkında

İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi, Türkiye-Almanya ve Türkiye- Avrupa arasındaki akademik, politik ve sosyal bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ortaklığın kuruluş amacı, küreselleşen dünyada bilgi sahibi olma ve 21. yüzyılın koşullarıyla yüzleşebilmek için fikir ve insan alışverişinin önkoşul olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Girişim, Avrupa bağlamında ve küresel ölçekte Türkiye ve Almanya'nın geleceği konusunda kurucu tarafların önemli olduğuna inandığı AB-Almanya-Türkiye İlişkileri ve İklim Değişikliği alanlarına odaklanmaktadır.

Sedat Gündoğdu, 2025/26 Mercator-İPM Araştırmacısıdır.

Bu yazıda yapılan analizler ve varılan sonuçlar yalnızca yazara aittir ve İPM'nin resmi görüşünü yansıtmaz.

Türkiye'de Tek Kullanımlık Plastiklerin Yönetimi
10 s.; 30 cm. - (İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi)

ISBN 978-625-92001-2-5

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: MYRA

Istanbul Politikalar Merkezi
Bankalar Caddesi Minerva Han No: 2 Kat: 4
34420 Karaköy-İstanbul
T +90 212 292 49 39
ipc@sabanciuniv.edu - ipc.sabanciuniv.edu

İPM | İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ